

Fred Kistenkas

STAATSCOMMISSIE

Illustratie Aukje Corter

Het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL) deed dit najaar in het rapport *Landbouw- en natuurverkenning: op zoek naar een nieuwe balans* de aanbeveling om een officiële Staatscommissie voor Landbouw, Natuur en Leefomgeving in te stellen. Officiële Staatscommissies (met hoofdletter S en bij Koninklijk Besluit benoemd) zouden 'in het verleden in staat zijn geweest om gedragen en uitvoerbare oplossingen te adviseren over maatschappelijke complexe onderwerpen'.

Dat kan best zo zijn, maar iedere eerstejaars rechtenstudent weet dat die oplossingen zelden ook echt uitgevoerd werden. Vanuit mijn verleden als staatsrechtwetenschapper weet ik dat het altijd heel veel uitstel en afstel was. Weet het PBL dat wel? Wat is er bijvoorbeeld terechtgekomen van de fraaie voorstellen van de Staatscommissie-Biesheuvel over het correctief wetge-

vingsreferendum? Niks. Als vakgroep aan de Universiteit van Amsterdam brachten we in de jaren 80 van de vorige eeuw via onze leerstoelhouder en commissielid doordachte voorstellen in, maar werkelijk niks belandde in de wet of Grondwet, niks werd uitgevoerd en het rapport belandde in een ambtelijke la. En wat is er terechtgekomen van de voorstellen van de Staatscommissie-Thomassen over de toegankelijkheid van die Grondwet? Ook niks. Wie kent hun ooit zo gezaghebbende leden, voorstellen en rapportages nog? Niemand.

Eerder lijkt de instelling van een Staatscommissie een effectief middel om als minister even niks te hoeven ('we wachten eerst het rapport van de Staatscommissie af') en een truc om een heet hangijzer even te laten afkoelen. Of een Staatscommissie als breekijzer voor de landbouwtransitie kan gaan fungeren, zou je op basis van het verleden dus ernstig kunnen betwijfelen.

En juist op zo'n breekijzer zitten we nu te wachten. Zeker na de beantwoording van de Kamervragen over landbouwgif van 25 september 2025¹ door minister Femke Marije Wiersma is wel duidelijk dat deze minister eigenlijk helemaal niks wil veranderen aan de gangbare landbouw. Zij pareert in elk geval alle kritische vragen en vindt dat de wetgever en het Ctgb (College voor de toelating van gewasbeschermingsmiddelen en biociden) geen steken hebben laten vallen in het beschermen van bewoners, water en natuur tegen landbouwgif. Het enige positieve in deze nogal teleurstellende beantwoording is dat ergens verstopt in een ellenlang en gortdroog afwerend antwoord opeens toch nog het volgende zinnetje opduikt: 'Lokale overheden hebben (...) de mogelijkheid om op basis van de Omgevingswet nadere maatregelen te nemen'. Nou, dat was lange tijd juridisch helemaal niet zo zeker (zie Juridica in *Vakblad* #210, december 2024, p. 30), maar nu suggereert de minister zelf dat je met de Omgevingswet (Ow) en dus met de ruimtelijke ordening iets tegen landbouwgif en daarmee tegen bepaalde teeltmethodes mag doen.

Dat is zo langzamerhand ook wel nodig met de hete adem van de Habitatrictlijn, Kaderrichtlijn Water en vooral ook de nieuwe Natuurherstelverordening in de nek. Bovendien kwam daar onlangs ook nog eens de economische analyse overheen dat de door deze minister zo omarmde industriële landbouw meer kost dan hij opbrengt. Doordenkend zie ik, nu de rijksoverheid en haar minister het momenteel enigszins laten afweten, drie Ow-instrumenten die als breekijzer zeer geschikt zouden kunnen zijn: (1) een gemeentelijk omgevingsplan, (2) een provinciale omgevingsverordening en (3) provinciale instructieregels die sturen op de inhoud van het omgevingsplan. Zo zou je via de ruimtelijke ordening gebieden kunnen aanwijzen die bijvoorbeeld giftige bollenteelt verbieden of juist alleen maar biologische teelt, regeneratieve landbouw, voedselbos of permacultuur toestaan. Zou er nog enige juridische twijfel zijn bij de raads- of Statenleden dan kunnen we nu dus ook nog eens verwijzen naar een schijnbaar achteloos tussenzinnetje in de beantwoording van de Kamervragen van Femke Marije. Nog een geluk dat die Kamervragen een maandje eerder waren dan dat PBL-rapport over die Staatscommissie, anders had zij vast en zeker geantwoord dat ze eerst de nadere rapportage van de Staatscommissie nog wilde afwachten...

fred.kistenkas@wur.nl

¹ Kamervragen van het lid Kostic (PvdD) over de rechterlijke uitspraak dat Nederland burgers onvoldoende beschermt tegen landbouwgif (kenmerk: 2025Z15060), 25 september 2025